

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА

УДК 75.034:94(477.6)

DOI: [https://doi.org/10.17721/UCS.2024.2\(15\).07](https://doi.org/10.17721/UCS.2024.2(15).07)

Дар'я ПОГРІБНА, канд. філос. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0001-6333-8576

e-mail: dariavladyslavivna@gmail.com

Державний університет інфраструктури та технологій, Київ, Україна

**КОЗАЦЬКЕ БАРОКО ЯК ДЕРЖАВНИЦЬКИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ СТИЛЬ:
ФОРМУВАННЯ ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ**

Вступ. Ситуація кризи в сучасному українському соціогуманітарному просторі потребує історико-культурологічних рефлексій над культурними фактами минулого пошуку з метою переосмислення впливу останніх на сучасність.

Метою дослідження є аналіз козацького бароко як державницького історико-культурного стилю, визначення міри його впливу на історію та культуру України, а також виявлення його актуальності в сучасності. Для досягнення мети потрібно виконати дослідницькі завдання, пов'язані із визначенням передумов формування та розвитку бароко як козацького державницького стилю XVII–XVIII ст. та обґрунтуванням його актуальності для сучасного суспільного розвитку.

Методи. У ролі методологічного інструментарію використано такі методи: єдність логічного та історичного, історико-генетичний, компаративний, історичної реконструкції, соціокультурний, системного аналізу.

Результати. Бароко як культурний стиль зі своїми характерними рисами (емоційність, динамізм, метафоричність, комплексність, парадність) виникає в Західній Європі та отримує творчу рецепцію на західноукраїнських землях. Як автентичний історико-культурний стиль бароко виявляється в Козацько-Гетьманській державі і є наслідком розвитку української інтелектуальної традиції. Стиль українське бароко, який автор ототожнює з козацьким бароко, став не лише відображенням психологічно-ментальних рис українського народу, а й вираженням державницької ідеї Гетьманщини. Козацька старшина як еліта українського суспільства була і носієм художніх смаків, і замовником творів у стилі козацького бароко. Мистецькі пам'ятки козацького бароко поєднують у собі пишність, парадність, динамізм, метафоричність та акумулюють у собі державницькі наративи Гетьманщини.

Висновки. Феномен козацького бароко не є лише рецепцією західноєвропейського бароко, яке втілює риси українського світогляду XVII–XVIII століття, а є автентичним державницьким стилем епохи Гетьманщини. Наявність пам'яток епохи козацького бароко в сучасності свідчить про існування в XVII–XVIII ст. державницької культури, яка сформувала ціннісні орієнтири для розвитку України як держави. За результатами критичного аналізу наукових праць сучасних культурологів автор потрактовує бароко не лише як панівний стиль української культури, але і як державницький стиль Козацько-Гетьманської держави, що визначає найбільшу значущість козацького бароко для історії української культури.

Ключові слова: бароко, український світогляд, культура Гетьманщини, державницький стиль.

Вступ

Суспільно-політичні події 10–20-х рр. XXI ст. актуалізують наукові дослідження в галузі української історико-культурної проблематики, адже історія та сучасність є взаємопов'язаними як у площині світоглядно-ментальних конструктів, так і у вимірі геополітичних стратегічних рішень. Рефлексія над історико-культурологічними фактами допомагає виявити причини та передумови соціальних криз сучасності, а сучасні події змушують по-новому аналізувати та виявляти історико-культурні закономірності українського суспільства.

Одним із феноменів, актуальність якого не вичерпується і сьогодні, є козацьке бароко як історико-культурний стиль. Зв'язок козацького бароко з українською національною свідомістю підкреслюють такі дослідники, як С. Кримський, М. Попович, І. Франко, Д. Чижевський. Глибинний духовний зв'язок українського народу із культурою козацького бароко на рівні ментальності підтверджують також історико-культурологічні дослідження сучасних вітчизняних учених А. Бровченка, О. Петренко-Цеунової, В. Соболя, Л. Хмельницької, Л. Ушкалова та ін. Проте в сучасній ситуації суспільно-політичної та військової кризи доцільно шукати додаткові аргументи для обґрунтування актуальності дослідження феномену козацького бароко саме як державницького історико-культурного стилю, для чого потрібно аналізувати взаємозв'язок бароко та українського козацтва як державної еліти. Саме культурні факти стилю козацького бароко є свідченням про наявність в українському суспільстві XVII–XVIII ст. верстви, яка була не

лише військово-політичною елітою, але й носієм та реципієнтом художньо-образних конструктів автентичного українського культурного стилю. Наявність історико-культурних пам'яток в українській архітектурі, літературі, музиці свідчить про розвиток та культивування козацького бароко саме в ролі українського державницького стилю, який підкреслював потужність та політичну міцність держави Гетьманщини.

Метою цієї статті є аналіз автором козацького бароко саме як державницького історико-культурного стилю та визначення міри його впливу на історію й культуру України, а також виявлення його актуальності в сучасності.

Реалізація визначеної мети полягає в поетапній реалізації таких завдань:

1. Виявлення причин та світоглядних передумов появи козацького бароко як культурного стилю, виявлення його основних рис, компаративне зіставлення із західноєвропейським бароко.

2. Обґрунтування унікальних рис козацького бароко, які зможуть характеризувати козацьке бароко як український державницький культурний стиль Гетьманщини.

3. Виявлення актуальності козацького бароко як державницького історико-культурного стилю в сучасності.

Методи

Серед методологічного інструментарію доцільно виділити такі методи, як: єдність логічного та історичного, історико-генетичний, компаративний, історичної реконструкції, соціокультурний, системного аналізу. Метод єдності логічного та історичного використано для поєднання теоретичного аналізу з конкретними фактами, що

розкривають динаміку розвитку козацького бароко. Історико-генетичний метод дозволяє виявити причини, та передумови формування козацького бароко як самобутнього явища. Компаративний метод застосовано для зіставлення українського бароко із західноєвропейським, що дозволяє виявити його унікальні риси та визначити оригінальність. Метод історичної реконструкції сприяє відтворенню культурного простору Гетьманщини через аналіз мистецьких пам'яток. Соціокультурний метод допомагає простежити взаємозв'язок козацького бароко із суспільними процесами та формуванням національної ідентичності. Метод системного аналізу забезпечує цілісний підхід до вивчення козацького бароко як комплексного культурного феномену з політичними, мистецькими та ідеологічними компонентами.

Результати

Стиль "бароко" виникає в західноєвропейському культурному просторі в XVII столітті поряд з таким потужним культурним стилем, як класицизм. Проте якщо класицизм позиціонував себе виключно як світський стиль, який символізує міцну вертикаль влади, то бароко, який з латини перекладається як "вигадливий" чи "хімерний", виникає як стиль церковної контрреформації.

Метою католицької церкви було відновлення втрачених через появу Реформації позицій, тому стиль бароко стає інструментом впливу на емоційний стан людини та верств суспільства. Це визначило найсуттєвіші риси бароко – символізм, образність, алегоричність, метафоричність, динамізм. Отже "стратегією виробництва нової соціальної свідомості культури стала спрямованість на емоції, звернення до людини почуттєвими засобами", зазначає дослідник І. Кудря (2020, с. 9), додаючи також, що "основна ідея культури бароко полягала в тому, аби зачарувати розум шляхом використання театру, проповіді, літератури..." (2020, с. 10). Величні храми та палаци, вишукані зразки поезії, багатobarвний сакральний та світський живопис, динамізм театральних вистав – усе це свідчило про пишність, парадність, а відтак і глибоку емоційну насиченість тогочасних зразків мистецтва бароко.

Саме емоційність та динамізм бароко як історико-культурного стилю знайшли своє втілення в українській культурі XVII–XVIII століття. Передумовами для формування й розвитку українського бароко стали не лише глибока релігійність і ліризм українського народу, але й формування власної політичної та культурної еліти – козацтва. Унікальність впливу козацького стану на розвиток культури і мистецтва полягала в тому, що козаки були не лише панівним класом новоствореної Гетьманської держави, не лише героями, образи яких відображено в художніх творах тієї епохи, а й творцями художніх цінностей, що визначили їхню роль у формуванні та розвитку української культури. І не є випадковим, що "...в Україні, де в художній культурі тема війни та військової доблесті стала провідною, бароко отримало назву козацького, адже головним провідником військового бароко в Україні був прошарок козацтва – нащадків оборонців південних земель від степових орд та інших завойовників XV ст., прикордонної служби між князівством Литовським і Кримським ханством, вояцтва, що протистояло Московському царству й Речі Посполитій у XVII ст. Козацтво утворило власне творче середовище й виступило лідером духовного життя народу, творцем самобутніх художніх цінностей. Козацька старшина стала носієм нового художнього смаку, замовниками архітектури, живопису, предметів вжитку" (Михайлова, 2021, с. 57–58). Отже, у цьому дослідженні терміни "козацьке бароко" та "українське бароко" кваліфіковано як тотожні.

Стиль бароко на українських землях є не лише творчою рецепцією культури Західної Європи, утілення якої виявилися на західноукраїнських землях (Собор Св. Юри, Монастир Босих Кармелітів, Збаразький костел та ін.), а й отримує нове втілення та набуває специфічних рис саме в культурі Козацько-Гетьманської держави. Компаративна характеристика таких зразків стилю барокової архітектури, як, наприклад, Собор Св.Юра у Львові та Троїцького собору у Чернігові, одразу дає розуміння про наявність спільних із західноєвропейським (комплексність, пишність, асиметричність, емоційність) та відмінних від нього (здебільшого білий колір, візерунки замість статуеток, багатокупольність) рис козацького бароко і свідчить про наявність оригінального українського культурного стилю.

Військові події 1648 року, що спричинили переорієнтацію гетьмана Б. Хмельницького на дотримання стратегії державотворення, стали потужним підґрунтям для створення унікального автентичного стилю, який повною мірою задовольняв естетичні та соціокультурні потреби українського народу: "...бароко – це "великий час української належності до європейської культури", а ще час героїчного чину в нашій історії, що подарував нам і геніального полководця Богдана Хмельницького, і великого будівничого Івана Мазепу, і козацьку державу, і високу школу, і розкішні храми, і неперевершені народні пісні..." (Ушкалов, 2015, с.170).

Саме під час епохи козащини завдяки героїчним подвигам найкращих представників українського народу, якими став клас козацтва в ролі еліти, на українських землях на психологічно-ментальному рівні починає формуватися прагнення витворити власну унікальну культуру, яка буде пронизувати всі види та жанри мистецтва. Новий стиль, яким стало українське бароко, не лише свідчив про самобутність та унікальність української культури, але й став безпосередньою передумовою формування ідейних основ української нації. "Козацькі часи XVII-XVIII ст. в Україні отримали назву доби Бароко з новим типом світовідчуття, що виникає на ґрунті відчуття особистого зв'язку із спільнотою нації. Мікрокосм світогляду індивідуальності формується у макрокосмі світогляду нації. Український національний світогляд на той час сформувався як християнсько-демократичний, у ньому віра в Боже провидіння і заступництво поєднувались з довірою до людської мудрості, ініціативи та з гострим відчуттям свідомості індивіда" (Ордіна, 2022, с.145).

Світоглядно-ціннісні орієнтири українського бароко формувалися в межах української інтелектуальної традиції, яка була започаткована ще в період Литовсько-Польської доби в межах Острозького осередку, братських шкіл, а згодом Києво-Могилянського колегіуму. Полемічна література, піднесений хоровий спів, яскраві театральні вистави, багатожанрова поезія першої половини XVII століття сприяли поширенню цінностей гуманізму, продовжених згодом у метафоричній бароковій культурі. Дослідниця Л. Ордіна визначає осередком усних творів барокової культури та центром формування української інтелектуальної традиції Києво-Могилянську академію.

"До світових явищ української поезії XVII ст. належить ряд творів, писаних немовби для того, щоб охопити образ "першого українського відродження" в його теоретичному варіанті. Так, окреслено тему громадського обов'язку, спільного блага, будівництва школи й науки, особистих заслуг, тип національного героя, образ самого автора. Основним осередком розвитку барокової поезії була Києво-Могилянська академія, де

розроблялися поетичні жанри, культивувалися певні стильові елементи" (Ордіна, 2022, с.146).

Потужним ідейно-світоглядним підґрунтям формування бароко в Україні стала православна релігія, захисником якої завжди проголошував себе козацький стан. Православна віра та обряди, які дали змогу визначити самоідентифікацію українців в межах Речі Посполитої, обґрунтували панівні тенденції культури вже незалежної Гетьманщини, що виразилося, зокрема, в будівництві храмів та іконописанні: "українці, захопившись козацькою звичаєм, приділяли чимало уваги розвитку православної культури. Інтенсивне храмове будівництво, що розпочалося одразу після закінчення війни, зумовило потребу в іконах, доступних не тільки для заможної української шляхти та козацької старшини, а й зuboжilих сільських парафій" (Богомолець, 2021, с.103).

Про розвиток бароко як саме державницького культурного стилю свідчить культивування характерної барокової риси "парадність", яка виявилася не лише в жанрі парадного портрету, але й в урочистих державницьких заходах в оточенні гетьмана як правителя Козацько-Гетьманської держави. Відома дослідниця українського бароко О. Петренко-Цеунова наголошує, що парадні урочисті прийоми, на яких підкреслювалася велич держави, були характерні не тільки для західноєвропейських королівств. "Культура пошанування володаря в українському бароковому контексті також набула певних особливостей. ...Гетьманський двір зі своїми церемоніями найпишнішим був за часів І. Мазепи та К. Розумовського, однак збереглися свідчення про урочистості і при дворі інших гетьманів" (Петренко-Цеунова, 2023, с.153).

Отже, ідейний зміст українського бароко не вичерпується винятково світоглядно-ціннісними орієнтирами, які стали частиною духовної культури українського народу. Мистецтво бароко можна розглядати як вираження процесів націо- та державотворення. У контексті переосмислення ролі бароко для сучасного націотворення "...дедалі більшої актуальності набуває проблема етнокреативної функції бароко, його ролі у становленні української нації. Це формує сучасний погляд на національну специфіку українського бароко, його ментальні риси, що дозволяє, з одного боку, бачити його відповідність європейським культурним стандартам, а з іншого – вирізнити як національно своєрідне явище" (Семенюк, 2020, с.130).

Тобто період розвитку українського бароко для історії України та української культури являв собою не лише епоху духовного піднесення, інтелектуального розвитку та розквіту величі і слави Козацько-Гетьманської держави. У цей період також було закладено тенденції для подальшої акумуляції історико-культурних та державницьких традицій, які змогли бути ретрансльовані через покоління, адже "...для України, "епоха бароко" стала часом великих сподівань: загальноєвропейська втома від хитромудрих, а часто й малозрозумілих для широких народних мас, маніпулювань цитатами з Біблії, внутрішнє очікування перемоги розуму над вірою, у тогочасному українському суспільстві поєдналися з процесами етнокультурного та політичного самовизначення" (Богомолець, 2021, с. 99). І саме у XVIII столітті в межах сформованої та політично визначеної Козацько-Гетьманської держави і відбулося закладення цих державницьких наративів, які стали ідейною основою становлення та розвитку української нації у XIX – на початку XX століття. Українське бароко, таким чином, виступило як утілення державницького світогляду Гетьманщини, який згодом став ідейною основою для форму-

вання модерної української нації: "У такій атмосфері впертого волелюбства і прагнення демократії, незважаючи на несприятливі обставини, що посилились після зради Росії і порушення нею Переяславської угоди, сформувався світогляд української нації, яка вже відчувала у XVII ст. смак перемоги у національно-визвольній боротьбі, важливість своєї національної свідомості і потребу державності. На такий психологічний ґрунт в культуру України впали світоглядні тенденції європейського бароко і проросли своїм, дуже відмінним від інших європейських шкіл, органічним мистецтвом" (Ордіна, 2022, с.145).

І найвагомішим доказом державності українського барокового стилю є ретрансляція його головних тенденцій тогочасною елітою, яка у випадку козацької старшини репрезентувала і релігійний, і владний, і військовий аспекти. У зв'язку з цим можна погодитися з думкою Р. Михайлової: "Змістовно-сміслові та образно-ідейні наповнення бароко визначали представники вищих прошарків релігійного стану, аристократичної еліти та військової верхівки – головні замовники та споживачі художніх творів. Призване прославляти та пропагувати їхню могутність та верховенство, мистецтво бароко зверталося до художніх засобів, якими були втілені церковна, королівська та військова "квінтесенції" стилю" (Михайлова, 2021, с. 58). У контексті функціонального призначення спільною рисою західноєвропейського та українського бароко є його поширення релігійною, правлячою та військовою елітою, проте в Україні "ретрансляція" цінностей українського бароко в будь-якому жанрі мистецтва стимулювалася козацькою правлячою старшиною, що є додатковим доказом саме державності цього історико-культурного стилю.

Сучасні історико-культурні дослідження мистецьких пам'яток українського бароко потрібно здійснювати не тільки в аспекті збереження історії, але і в контексті формування державницько-світоглядних цінностей у нинішнього покоління. Для сучасних українців традиція завжди повинна бути поєднана із новацією, а результати історико-культурних досліджень повинні постати як актуальні ідеї та концепти, які сприятимуть формуванню патріотизму, активної громадянської позиції, відчуття належності до української нації. Важливим є також і "...введення української спадщини в контекст і формування великої загальноєвропейської ідентичності" (Руденко, 2024, с. 80), зокрема популяризації українського бароко як автентичного історико-культурного державницького стилю за допомогою зіставлення із бароковими культурами європейських країн.

Дискусія і висновки

Новизна авторського дослідження полягає у визначенні феномену козацького бароко не лише як світоглядного історико-культурного стилю українського народу, але і як визначення українського бароко саме як державницького культурного стилю Гетьманщини. Автор підкреслює, що зразки тогочасної барокової культури не тільки свідчать про високий рівень розвитку та самобутності української культури у XVII – XVIII ст., а і є прямим доказом наявності власного автентичного державницького стилю. Визначення бароко саме як державницького стилю унеможливорює будь-які звинувачення у "малоросійстві" чи "меншовартості" українців в їхньому історичному розвитку. З появою держави Гетьманщини в Україні з'явилася власна еліта – козацтво, яка активізувала культурно-мистецький розвиток України та стимулювала появу зразків стилю козацького бароко, який не був просто рецепцією західноєвропейського бароко, а виступив автентичним стилем, що виражав

українські державницькі настрої. На основі критичного аналізу праць сучасних українських культурологів автор доходить висновку, що пам'ятки українського бароко є прямим і безпосереднім доказом існування української державницької культури. На прикладі проведеного дослідження автор наголошує на необхідності вивчення розвитку української культури в контексті становлення і розвитку української державності. Українська державницька культура протягом багатьох століть слугувала і слугує духовним орієнтиром для української нації, тому особливої актуальності набуває проблема захисту та збереження пам'яток бароко під час війни.

Список використаних джерел

- Богомолець, О. (2021). Іконопис: барокова ментальність українців. *Філософські обрії*, 45, 96–110.
- Бровченко, А. І. (2023). Українське неobaroko в архітектонічних видах творчості як один із національних ідентифікаторів *АРТ-платФОРМА: альманах*, 1(7), 208–227.
- Вечерський, В. (2021). Бароко українське, козацьке і мазепинське: термінологічні дефініції та сутність явища. *Сіверщина в історії України*, 14, 7–11.
- Коломієць, А. В. (2021). Чинники формування світогляду будівничих доби бароко. *Теорія та практика дизайну: зб. наук. праць*, 22, 55–62.
- Кудря, І. (2020). Культура доби бароко: структурно-функціональний аналіз. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 27(Том 6), 8–12.
- Михайлова, Р. (2021). Про три "квінтесенції" мистецтва бароко. *Міжнародна науково-практична конференція "АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ДИЗАЙНУ"*. 22 квітня 2021 року, Київ, КНУТД (с. 55–58).
- Ордіна, Л. Л. (2022). Українське бароко як нове світовідчуття і нове мистецтво. *Modernization of science and its influence on global processes: collection of scientific papers "SCIENTIA" with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference: October 21, 2022*. Bern, Swiss Confederation: International Center of Scientific Research (с.145–148).
- Петренко-Цеунова, О. (2023). Театральна культура Києва епохи бароко як засіб національного самовираження та втілення колоніального становлення. *Сіверянський літопис*, 4, 150–155.
- Руденко, С. В. (2024). Український спадщинний дискурс поразки російської ідентичності. *Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури*, 7, 69–83.
- Семенюк, Л. (2020). Українське літературне бароко в сучасному науковому дискурсі: розвиток традиції та авторські новації. Н. Левченко (Упорядник). *Літературознавчий дискурс від бароко до постмодерну*, Майдан (с.125–136).

Хмельницька, Л. (2014). Українська архітектура доби козацького бароко в контексті національних традицій та європейських впливів. *Наукові записки з української історії*, 35, 20–25.

Ушквалов, Л. В. (2015). Що таке українське бароко (за сторінками книги Валентини Соболю). *Гуманітарний журнал*, 1–2, 158–172.

References

- Bohomolets, O. (2021). Ikonopys: barokova mentalnist ukrainsiv. *Filosofski obrii*, 45, 96–110.
- Brovchenko, A. I. (2023). Ukrainske neobaroko v arkhitektonichnykh vydakh tvorchoosti yak odyin iz natsionalnykh identyfikatoriiv ART-platFORMA: almanakh, 1(7), 208–227.
- Vecherskyi, V. (2021). Baroko ukrainske, kozatske i mazepynske: terminolohichni defynitsii ta sutnist yavyscha. *Siversshchyna v istorii Ukrainy*, 14, 7–11.
- Kolomiets, A. V. (2021). Chynnyky formuvannia svitohliadu budivnychikh doby baroko. *Teoriia ta praktyka dyzainu: zb. nauk. prats*, 22, 55–62.
- Kudria, I. (2020). Kultura doby baroko: strukturno-funktsionalnyi analiz. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 27(Tom 6), 8–12.
- Mykhailova, R. (2021). Pro try "kvintesentsii" mystetstva baroko. *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia "AKTUALNI PROBLEMY SUCHASNOHO DYZAINU"*. 22 kvitnia 2021 roku, Kyiv, KNUITD (s. 55–58).
- Ordina, L. L. (2022). Ukrainske baroko yak nove svitovidchuttia i nove mystetstvo. *Modernization of science and its influence on global processes: collection of scientific papers "SCIENTIA" with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference: October 21, 2022*. Bern, Swiss Confederation: International Center of Scientific Research (с.145–148).
- Petrenko-Tseunova, O. (2023). Teatralna kultura Kyieva epokhy baroko yak zasib natsionalnoho samovyrazhennia ta vtilennia kolonialnoho stanovyscha. *Sivrianskyi litopys*, 4, 150–155.
- Rudenko, S. V. (2024). Ukrainskyi spadshchynnyi dyskurs porazky rosiiskoi identychnosti. *Naukovi zapysky NaUKMA. Istoria i teoriia kultury*, 7, 69–83.
- Semeniuk, L. (2020). Ukrainske literaturne baroko v suchasnomu naukovomu dyskursi: rozvytok tradytsii ta avtorski novatsii. N. Levchenko (Uporiadnyk). *Literaturoznachnyi dyskurs vid baroko do postmodernu*, Maidan (s.125–136).
- Khmelnitska, L. (2014). Ukrainska arkhitektura doby kozatskoho baroko v konteksti natsionalnykh tradytsii ta yevropeiskykh vplyviv. *Naukovi zapysky z ukrainskoi istorii*, 35, 20–25.
- Ushkalov, L. V. (2015). Shcho take ukrainske baroko (za storinkamy knyhy Valentyny Sobol). *Humanitarnyi zhurnal*, 1–2, 158–172.

Отримано редакцією журналу / Received: 30.10.24

Прорецензовано / Revised: 18.11.24

Схвалено до друку / Accepted: 25.11.24

Daria POHRIBNA, PhD (Philos.), Assoc.Prof.
ORCID ID: 0000-0001-6333-8576
e-mail: dariavladyslavivna@gmail.com
State University of Infrastructure and Technologies, Kyiv, Ukraine

COSSACK BAROQUE AS A STATE HISTORICAL AND CULTURAL STYLE: FORMATION AND DYNAMICS OF DEVELOPMENT

Background. The crisis situation in the contemporary Ukrainian socio-humanitarian space requires reflections on cultural facts from the past, aiming to reassess their impact on the present. The purpose of the research is to analyze Cossack baroque as a state-oriented historical and cultural style and to determine the extent of its influence on the history and culture of Ukraine, as well as to reveal its relevance in contemporary society. Research tasks that are necessary for achieving this aim relates to identifying the preconditions for the formation and development of baroque as a Cossack state style of the 17th-18th centuries, and justification of its relevance for contemporary societal development.

Methods. As a methodological toolkit are used following methods: the unity of logical and historical, historical-genetic, comparative, historical reconstruction, socio-cultural, and systemic analysis.

Results. Baroque as a cultural style with its characteristic features (emotionality, dynamism, metaphoricality, complexity, grandeur) arose in Western Europe and received a creative reception in Western Ukrainian lands. However, as an authentic historical and cultural style, baroque is manifested in the Cossack-Hetman state and is a consequence of the development of the Ukrainian intellectual tradition. The Ukrainian Baroque style, which the author equates with the Cossack Baroque, became not only a reflection of the psychological and mental features of the Ukrainian people, but also an expression of the Hetmanship state idea. The Cossack elder, as the elite of Ukrainian society, was both a bearer of artistic tastes and a customer of works in the Cossack Baroque style. The artistic monuments of the Cossack Baroque combine magnificence, grandeur, dynamism, metaphoricality and accumulate state narratives.

Conclusions. The Cossack Baroque phenomenon is not only a reception of the Western European Baroque, which embodies the features of the Ukrainian worldview of the 17th and 18th centuries, but also an authentic Ukrainian state style of the Hetmanship era. Preservance of the Cossack Baroque era monuments to this days testifies to the existence of a state culture in the 17th – 18th centuries, which formed the value guidelines for the development of Ukraine as a state. Based on the results of a critical analysis of the scientific works of modern cultural scholars, the author defines Baroque not only as the dominant style of Ukrainian culture, but also as the state style of the Cossack-Hetman state, which determines the greatest significance of Cossack Baroque for the history of Ukrainian culture.

Keywords: Baroque, Ukrainian worldview, Hetmanship culture, state style.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.